

Unohtumatonta joulua!

”Ihminen on sellainen että hän liikkuu pinnalla ja voi unohtaa pitkiksi ajoiksi sen mitä pinnan alla on. Se vaipuu näkyvistä ja tilalle tulee muuta. Tapahtunut etääntyy koko ajan maailmasta aivan niin kuin pappikin on koko ajan vähemmän sellainen kuin ollessaan meidän joukossamme, ja koko ajan vieraampi. Niin pitääkin olla, sillä kaikki virtaa ja muuntuu ja muuntuu.”

Ulla-Lena Lundberg: Jää. Teos & Schildts & Söderströms 2012

Joulun alla muistamme kukin omalle elämällemme tärkeitä asioita, usein lapsuudesta periytyviä tapoja, tuoksuja, värejä ja ääniä. Ne ovat meille unohtumattomia, koska ne ovat olleet tärkeitä ja ne on palautettu mieliin säännöllisin väliajoin, vuosittain ja usein perinteisin, jopa suvussa periytyvin juhlamenoin.

Vuoden 2014 joulunumeron teemana on Unohtumaton. Jotta jokin ilmiö voi muuttua unohtumattomaksi, tarvitaan havaintoja, muistoja ja muistia. Muistin, muistamisen ja toisaalta unohtamisen monimuotoisuutta sekä ajallista kehittymistä käsittelevät tässä numerossa Synnöve Carlson sekä Helena Pihko. Helena Pihko kuvaa mielenkiintoisin esimerkein lapsen muistin kehitystä. Ensimmäiset pysyvämät muistihavainnot ilmaantuvat lapselle kolmannen ikävuoden jälkeen, mutta vasta 11–12 vuoden ikäiset lapset pystyvät yhdistämään muistikuvia muihin havaintoihin kokonaisuuksiksi.

Muistilla on kahdet kasvot – taaksepäin katsova pitkäkestoinen muisti ja tulevaisuuteen kohtaamisen mahdollistava lyhytkestoinen vaihtuva muisti. Näissä tapahtuu jatkuvaa vaihtelua ja muuntelua. Me kaikki pelkäämme ajoittain sitä, että olemme unohtaneet jotain hyvin tärkeää. Siksi olikin lohdullista lukea Virpi Kalakosken artikkelista, miten muistia voi aina parantaa. Aktiivisen muistamisen lisäksi aivotointoihin liittyy unohtamista, ajoittain armeliaana, ajoittain ongelmia tuottavana. Marja Saloheimon virkistävä artikkeli

kuvaa unohtamisen taitoa. Hän korostaa ikävien muistojen unohtamisen tärkeyttä ja keskittymistä tietoisesti mielihyvää tuottaviin myönteisiin asioihin. Hän vertaa muistia muihin taitolajeihin ja antaa vinkkejä muistitaitojen kehittämiseen.

Viimeaikaiset kansainväliset tapahtumat ovat johtaneet keskusteluihin ja kommentteihin kansakuntien historioista ja jopa niiden uudelleenkirjoittamishaluista. Näissä keskusteluissa on tullut usein viitattu ns. kansakunnan muistiin. Juha Siltala lähestyy aihetta artikkelissaan ”Kollektiivinen muisti – kuka on se, joka muistaa?” analysoiden sitä tiukan tieteellisesti toisaalta yksilön ja yhteisön, toisaalta evoluutiopsykologian näkökulmasta. Hän poimii esimerkkejä lähistoriasta, uskonnollisista riiteistä, massaurheilusta ja populaarikulttuurin massatapahtumista.

Matti Huttunen esittää kirjoituksessaan humanistisen ja kokonaisvaltaisen käsityksen muistavasta ihmisestä, jonka minuuden ja mielen rakennuspuina lapsuudesta aikuisuuteen ovat vuorovaikutteiset kosketuksen, liikkeen ja hymyn synnyttämät aistikokemukset ja tunnemuistot. Subjektiviivisen kokemuksen muokkaamina nämä muokkautuvat kaleidoskooppimaiseksi kuvastoksi, ikään kuin oman elämämme muistikirjaksi.

Muistisairauksista puhuttaessa muistamme varmaan kaikki Alzheimerin taudin ja yhdistämme sen dementiaan. Ensi vuonna 2015 tulee kuluneeksi 100 vuotta Alois Alzheimerin



kuolemasta. Matti Haltia valottaa monelta kannalta tämän neuropatologin urauurtavaa työtä monimuotoisten keskushermostosairauksien kuvaamisessa ja tautien neuropatologisten löydösten karakterisoinnissa.

Taide-elämykset tuottavat mielihyvää ja pitkään kestäviä muistoja. Erikoisnumeron Vita brevis, ars longa -osastossa kollegat kirjoittavat henkilökohtaisesti heitä puhutelleista ja mieleen jääneistä taide-elämyksistä. Vastaavannaisia muistoja jostain elokuvasta, kuullusta musiikkiesityksestä, nähdystä taideteoksesta, luetusta kirjasta tai runosta on varmaan meillä kaikilla. Myös itse esitetty musiikkiteos jää usein mieleen vahvana ja etenkin, jos siihen liittyy nuoruuden intohimoinen suhtautuminen tai tilanteen tuoma lisäjännitys.

Eräässä toimituskunnan kokouksessa virisi keskustelu teemasta Sitä kirjaa en unohda koskaan. Yllättävää oli, että kaksi kirurgijäsentä toisistaan riippumattomasti nimesi saman teoksen tällaiseksi nuoruudessa koetuksi elämykseksi. Toimituskunta päätti siksi pyytää molemmilta oman arvion kirjasta ja sen synnyttämistä ajatuksista. Julkaisemme tässä numerossa molempien kirjoittajien artikkelit, jotka he myös laativat näkemättä toistensa kirjoituksia ennen kuin vasta oikovedoksina.

Taideosastossa julkaistaan myös Seppo Seitsalon perusteellinen artikkeli Suomen kirkkojen vaivaisukoista, jotka ensisijaisesti edustavat maamme hienoa kansantaide- ja puunveistoperinnettä mutta toisaalta ovat eli-

mellinen osa köyhäinhoidon varhaishistoriaa. Ansaitusti kirjoittaja kutsuukin vaivaisukkoja aikansa sote-uudistajiksi ja peruspalvelun pioneereiksi.

Joulunumeron viidestä toimittajasta neljä on työskennellyt HYKS:n Kirurgisessa sairaalassa, heistä kolme nimenomaan leikkaussalitiyössä. Niinpä ei olekaan ihme, että Wanhan Kirran muistot nousivat toimituskunnassa pintaan. Teemaan sopivasti julkaisemme Leena Lindgrenin lämminhenkiset muistelukset sekä unohtumattomasta potilaasta että unohtumattomasta osastonhoitajasta. Leena Lindgren on toimittanut myös jouluisen Vinkistä vihiä -tapauksen. Toivottavasti vinkki synnyttää uusia muisto-mielleyhtymiä ratkaisun avaimeksi.

Viimeisenä joulunumerossa on Duodecimlehden pitkäaikaisen toimittajan Eija Rautiaisen leikkimielinen juttu eräästä unohtumattomasta joulumatkasta, joka ei ensi alkuun suju kuten Strömsössä mutta joka kunnan joulutarinan tapaan päättyy onnellisesti.

Elokuvahistorioitsija Peter von Baghin sanoja mukailen toimituskunta toivottaa kaikille: Unohtumatonta lukuiltaa! ■

MARJATTA LEIRISALO-REPO
JUSSI HUTTUNEN
KRISTER HÖCKERSTEDT
MARTTI KEKOMÄKI
LEENA LINDGREN